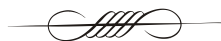

розвиття країни в цілому стають справжньою необхідністю і включають удосконалення механізму антикорупційної експертизи. Далі успіх боротьби з корупцією в багатьох відношеннях буде залежати від якості змісту нових законів Республіки Білорусь.

Использованные источники:

1. *О борьбе с коррупцией: Закон Респ. Беларусь от 20 июля 2006 г. № 165-З: с изм. и доп.*
2. *Хомич В. Криминология правообразования или к вопросу о сущности и понимании криминологической экспертизы // Законность и правопорядок. – 2007. – № 1. – С. 17-18.*
3. *Талатина Э. Об антикоррупционной экспертизе // Журнал российского права. – 2007. – № 5. – С.59.*
4. *Филатова А. Особенности проведения антикоррупционной экспертизы // Мат. Межд. Научн.-теор. конф. Санкт-Петербург, 11-12 декабря 2009 г. / Под. общ. ред. Н.С. Нижник: в 2 ч. Ч. 11. – СПб, 2009. – 308 с. С. 220-223.*

Захарчук Віктор Миколайович,
*асистент кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права,
аспірант Львівського державного університету внутрішніх справ*

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА САМОВІЛЬНЕ ЗАЙНЯТТЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ

Період законодавчого становлення охорони права власності на землю в нашій державі пов'язується із першим збірником норм права Київської Русі – Руською Правдою, у якій зустрічаються норми про кримінально-правову охорону прав землевласників і землекористувачів та охорону меж. Зокрема, у ст. 34 Короткої редакції Руської Правди за переорювання межі і знищення перетесу (знаку межі, що зроблений сокирою на дереві) передбачалась відповідальність у розмірі дванадцять гривень. У ст.ст. 71-73 Розширеної (Просторової) редакції Руської Правди була здійснена диференціація можливих випадків порушення межі, зокрема передбачалась відповідальність у розмірі дванадцять гривень за зруб чи знищення боротної межі (знаку на дереві, в дуплі якого водилися бджоли), розорювання ролейної межі (межі, що розділяла орні поля), зрубання межового дуба [1, с. 39].

Починаючи з другої половини XIV століття правове становище українських земель, в тому числі і їх правова охорона, визначалось польсько-литовським законодавством. Зокрема, в статті 1 розділу 8 Литовського статуту 1529 року була встановлена заборона власникам земель переходити чужий кордон або межу і відбирати чужі землі [3, с. 262]. Відповідно до статті 8 цього ж розділу, якщо шляхтич зіпсував межу володіння іншого шляхтича, або спалив її, насильно вирубав, чи як-небудь інакше зіпсував і це було доведено, тоді він мав заплатити потерпілому дванадцять рублів грошей, а якщо б переорав межу – то три рублі і стільки ж штрафу. А якщо б селянин селянину таке зробив – то селянину рубель грошей і стільки ж штрафу [3, с. 264]. Аналогічні норми містилися в Литовських статутах 1566 та 1588 років.

Гарантії прав на землю містилися в «Уставі на волоки» 1557 року, стаття 21 якого забороняв панським підданим орати чужі землі. Покаранням за такі дії було

вилучення на користь пана отриманого збіжжя та стягнення з винного до казни штрафу у розмірі один грош [2, с. 56].

В часи розквіту козацтва писаних законів практично не було. Як правило, майже всі землі були спільною власністю козаків, за винятком невеликих городів та садиб біля будинків. Однак, поступово писане право закріплює такий важливий інститут звичаєвого права, як «займанщину». Наприклад, у привілеї Варшавського двору 1646 року козакам дозволялося займати землі і будувати садиби де завгодно, лиш би це було на пустих землях. Поступово склалася практика офіційного підтвердження факту займанщини (окупації) так званими «дозвільними листами», що видавалися козацькими полковниками [4, с. 58-59].

Починаючи з другої половини XVII століття значна частина українських земель опинилася під владою Московського царства, що призвело до поширення на них тогочасного московського законодавства. Одним із перших нормативно-правових актів, що встановлював відповідальність за посягання на землю в цей період був Судебник 1497 року, у ст. 62 якого, подібно до норм Руської Правди, передбачалось покарання у вигляді биття батогом і сплати одного рубля штрафу за переорювання межі земель князя, монастиря чи боярина [5, с. 61].

Важливим нормативним актом, який встановлював відповідальність за посягання на землю було Соборне уложення 1649 року. Відповідно до ст. 211 глави X «Про суд» цього правового акта заборонялось насильницьке заволодіння чужою землею шляхом посіву на ній хліба. Покаранням за це була конфіскація вирощеного на користь власника землі. У ст. 231 була передбачена відповідальність за псування межі та оранку землі царя і поміщиків у вигляді биттям винних батогом, тримання тиждень у в'язниці, штрафу в розмірі п'яти рублів. Відповідно до ст. 233 заборонялось насильницьке захоплення землі або зміна меж. Покарання за такі дії визначалось царем [6, с. 138-141].

В Російській імперії норми щодо охорони прав на землю містилися в «Правах, за якими судиться малоросійський народ» 1743 року. Так, відповідно до артикула 11 глави 14 «Про справи земські» було заборонено особам від вищого до нижчого чину, як духовним, так і світським переходити за межу чужої земельної ділянки та захоплювати чужі землі з метою отримання прибутку [7, с. 510]. Артикулом 14 цієї ж глави заборонялось випалювання чужої межі вогнем, насильницьке її вирубування або будь-яке інше руйнування. Покарання за такі диференціювалась від трьох до дванадцяти рублів залежно від станової належності відповідача [7, с. 514]. Артикул 17 також забороняв оранку і засіювання чужої межі, покаранням за що було відновлення межі, відшкодування збитків [7, с. 520].

Відповідно до ч. 1 ст. 2094 Уложення про покарання кримінальні й виправні 1845 року, дії організаторів всякого насильницького нападу на чужі землі, будинки, або будь-яке інше нерухоме майно з наміром заволодіти ними каралися позбавленням волі на строк від двох до трьох років [8, с. 822].

Кримінальне уложення 1903 року містило норми, які передбачали відповідальність за пошкодження межових знаків та за певні види використання чужої землі. Зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 549 за умисне пошкодження чи переміщення межового або граничного знака передбачалось покарання у вигляді арешту або грошової пені в розмірі не більше п'ятиста рублів [9, с. 108].

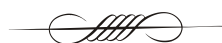
В кримінальних кодексах УРСР 1922 та 1927 років відповідальності за самовільне зайняття земельної ділянки не передбачалось. Однак, за наявності підстав, такі дії могли кваліфікуватися по різному, найчастіше, як порушення порядку управління. Лише в ст. 199 КК УРСР 1960 року була передбачена відповідальність за самовільний захват, або самовільний обмін, чи купівлю-продаж земельної ділянки, або за інші дії, що порушують закони про націоналізацію землі.

Отож, відповідальність за порушення прав на землю, в тому числі за її самовільне зайняття, має глибоке історичне коріння і веде свій початок з перших етапів

розвитку нашої держави. Починаючи ще з часів Київської Русі, в багатьох нормативних актах, які регулювали суспільні відносини на території нашої держави, охороні прав на землю від злочинних посягань була приділена особлива увага.

Використані джерела:

1. Мірошниченко А. М. *Земельне право України: Навчальний посібник* / А. М. Мірошниченко. – К.: Інститут законодавства Верховної ради України. – 2007. – 432 с.
2. Гончаренко В. Д. *Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник* / В. Д. Гончаренко, О. Д. Святоцький. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 796 с.
3. *Статути Великого князівства Литовського: у 3 т. – Т. 1: Статут Великого князівства Литовського 1529 року / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. – Одеса: Юридична література, 2002. – 464 с.*
4. Івановська О. П. *Звичаєве право в Україні. Етнотворчий аспект: Навчальний посібник* / О. П. Івановська. – К.: ТОВ «УВПК «ЕксОб», 2002. – 264 с.
5. *Российское законодательство X-XX веков. В 9 т. – Т. 2: Законодательство периода образования и укрепления Русского централизованного государства / под общ. ред. О. И. Чистякова. – М.: Юридическая литература, 1985. – 520 с.*
6. *Российское законодательство X-XX веков. В 9 т. – Т. 3: Акты Земских соборов / под ред. О. И. Чистякова. – М.: Юридическая литература, 1985. – 512 с.*
7. *Права по которымъ судится малороссійскій народъ, изъ трех книгъ / под редакцією професора А. О. Кистяковскаго. – Київ: Въ университетской типографіи (І.І. Завадзкаго), 1879. – 844 с.*
8. *Уложение о наказаніяхъ уголовныхъ и исправительныхъ. – Санкт-Петербургъ: Въ Типографіи Второго Отделения Собственной Его Императорскаго Величества Канцеляріи, 1845. – 922 с.*
9. *Уголовное уложение, Высочайше утвержденное 22 марта 1903 г. – С.-Петербургъ: Сенатская типографія, 1903. – 144 с.*

Іванов Андрій Валерійович,

*здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Вагомого значення для розвитку кримінологічної науки та практики має вдосконалення понятійно-категоріального апарату. Від правильного визначення кримінологічних понять, з'ясування їх сутності та співвідношення, безпосередньо залежить одноманітність правозастосування, ефективність правоохоронної діяльності, у тому числі запобігання злочинам. Повною мірою вказане стосується визначення такої категорії як «податкова злочинність», з'ясування її змісту та сутнісних особливостей.

Так, вивчення та аналіз наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних вчених свідчить про відсутність в кримінології єдиного підходу до розуміння податкової злочинності. Дефініції, що пропонуються науковцями, відрізняються не лише за змістом сутнісних ознак, що пропонується закріпити у визначенні, а й обсягом досліджуваного поняття. Наприклад, О.Г. Кальман та І.А. Христин визначають податкову злочинність як сукупність злочинів, що вчиняються в сфері господарської